

Son Dönemde Avrupa Birliği'nin Uluslararası Sorunlar Perspektifi:

Brexit, Mülteci Krizi, Covid 19 Pandemisi

Asena BOZTAŞ *

Selim ÖZTÜRK **

Başvuru:26 Temmuz 2021

Kabul:7 Ekim 2021

Özet

Ekonomik bir entegrasyon olarak inşa edilen Avrupa Birliği, son yıllarda Brexit sorunu, mülteci krizi ve Covid-19 pandemisi başta olmak üzere birçok uluslararası sorunla karşılaşmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, uluslararası bir aktör olan Avrupa Birliği'nin son dönemdeki gelişimini bu üç faktör (değişken) temelinde incelemektir. Literatür taraması ve güncel durum analizi yapılacak çalışmanın temel yöntemi ilişkisel araştırmadır. Bu çerçevede tarihsel ve güncel verilerin analizi sonucu elde edilecek bulgular çalışma için oldukça önemlidir. İlişkisel araştırmanın 3 değişkeni ile Avrupa Birliği'nin gelişimi analiz edilecektir.

Avrupa Birliği, Brexit ile tarihinde ilk kez bir eksilme yaşamıştır. Dünyanın en önemli finans merkezlerine sahip İngiltere'nin Birlikten ayrılması 'Ayrılmaların devamı gelir mi?' 'Brexit çözümlerin başlangıcı mı?' gibi Avrupa Birliği'ni zedeleyici soru işaretlerinin oluşmasına neden olurken ekonomik birliğin ön planda olduğu entegrasyonda bulunan diğer ülkelerin ekonomileri için de sorun olma yoluna girmiştir. Diğer yandan Suriye'de patlak veren iç savaş sonucu daha iyi koşullarda yaşama adına kendilerine yurt arayan Suriyeli vatandaşların hedeflerindeki ülkelerin Avrupa Birliği ülkeleri olması Birlik için yeni gündemlerden biri olmuş ve birlik ülkeleri bu krizde başta yalnız bırakılmıştır. Bu süreçte yalnız bırakılan ülkelere Birliğin işleyişine karşı sesler yükselmiş ve Birliğin müdahalesi ancak krizin büyümesi sonrasında gerçekleşmiştir. Benzer şekilde Covid-19 pandemisinde de ülkelerin kaderlerinin tayini; yasal zeminde eksiklik, hazır olmama ve yetersiz kalma gibi nedenlerle kendilerine bırakılmıştır.

* Doç. Dr., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, aboztas@subu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3216-3010.

** Selim Öztürk, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, y205019219@subu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-1921-5514

Brexit, mülteci sorunu ve Covid-19 değişkenleriyle Avrupa Birliği'nin gelişimi arasındaki ilişkinin inceleneceği çalışmada Birlik kararları ve Birlik üyesi ülkelerin liderlerinin görüş ve tavırları ile basına yansıyan değerlendirmeler dikkate alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği, Brexit, Mülteci Krizi, Covid-19, Uluslararası Sorunlar.*

The European Union's Perspective on International Problems in the Recent Period:

Brexit, Refugee Crisis, Covid 19 Pandemic

Abstract

The European Union, which was built as an economic integration, has faced many international problems in recent years, especially the Brexit problem, the refugee crisis and the Covid-19 pandemic. In this context, the aim of the study is to examine the recent development of the European Union, which is an international actor, on the basis of these three factors (variables). Relational research is the main method of the study, which will be carried out literature review and current situation analysis. In this context, the findings to be obtained as a result of the analysis of historical and current data are very important for the study. The development of the European Union will be analyzed with 3 variables of relational research.

The European Union has experienced a reduction for the first time in its history with Brexit. The separation of the UK, which is one of the most important financial centers in the world, from the Union causes questions such as "Will the separations continue?" "Is Brexit the beginning of the disintegration?" got in his way. On the other hand, as a result of the civil war that broke out in Syria, the fact that the target countries of the Syrian citizens, who seek a homeland for themselves in order to live in better conditions, are the European Union countries has become one of the new agendas for the Union and the Union countries have been left alone in this crisis. In this process, voices were raised against the functioning of the Union from the countries that were left alone, and the Union's intervention only took place after the crisis grew. Similarly, the determination of the fate of countries in the Covid-19 pandemic; It was left to them for reasons such as lack of legal ground, unpreparedness and inadequacy.

In the study, in which the relationship between Brexit, refugee problem and Covid-19 variables and the development of the European Union will be examined, the decisions of the

Union, the views and attitudes of the leaders of the member countries of the Union and the evaluations reflected in the press will be taken into account.

Keywords: *European Union, Brexit, Refugee Crisis, Covid-19, International Problems.*

Giriş

Avrupa Birliği tarihsel süreçte ekonomik bir entegrasyon olarak kurulmuş olsa da süreç içerisinde siyasi bir kimlik kazanmış ve ulusüstü bir kuruluş halini almıştır. Zamanla yatay ve dikey genişlemeler yaşamış ve gelişimini büyük bir ivmeyle sürdürmüştür. Lakin son dönemde bu ivmenin aynı hızla yükselmesinin gerçekleşmeyeceği hatta aşağı doğru eğilim göstereceği fikirleri ortaya konulmuştur.

Bu süreçte uluslararası sistemin ve dünyanın globalleşmesi ile ülkelerin birbirleriyle olan etkileşimleri artmıştır. Bu etkileşimler zaman, haberleşme, ticaret vb. gibi avantajlar sağlasalar da her yenilikte olduğu gibi birtakım dezavantajları da beraberinde getirerek uluslararası sorunlara neden olmuştur. Bunlardan üç faktör (mülteci krizi, Brexit ve Covid-19 pandemisi) Avrupa Birliği'nin gelişimini olumsuz etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. İlk olarak ulaşımın kolaylaşması ile Çin'de ortaya çıkan bir virüsün 2-3 ay gibi kısa sürede pandemiye neden olması ve Avrupa Birliği'ni etkilemesi buna örnektir. İkinci olarak, Suriye'de meydana gelen bir iç savaşın neredeyse iki kıtada mülteci krizine neden olması ulusal bir olayın uluslararası krize dönüşmesine ve Avrupa Birliği'nin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Son olarak, Avrupa Birliği'nde yaşanan Brexit krizi de temelde ekonomik bir yapı olduğu için Birliğin diğer ülkelere ve o ülkelerin ticarete bulunduğu ülkelere etkisi sebebiyle de uluslararası sorun halini almıştır. Bu bağlamda Avrupa Birliği'nin etkilendiği 3 faktörün (Brexit, mülteci krizi ve Covid-19 pandemisi) Birliğin gelişimine etkisi çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

1. Brexit Süreci

23 Haziran 2016 yılında yapılan referandumla Birleşik Krallığın %51,9 oranla Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı almasıyla başlayan Brexit süreci, 4,5 yıl sürmüştür. Bu süreçte Birleşik Krallık 3 başbakan değiştirmiştir ve yapılan müzakereler sonunda Birleşik Krallık, 31 Ocak 2021 tarihinde Avrupa Birliği'nden resmen ayrılmıştır. Bu ayrılığın nedenleri arasında ekonomik, sosyal, siyasi birçok etken vardır. Etkenler değerlendirildiğinde ise, Almanya ve Fransa özelinde bazı nedenlerin varlığı da dikkat çekmektedir.

İngiltere, Birliğe üye olduğundan beri diğer üye ülkelere nazaran şüpheli bir tavır takınmıştır. Para birimini değiştirmemesi, Schengen'e dahil olmaması İngiltere'nin şüpheli tavrını kanıtlar niteliktedir. Her zaman temkinli davranış sergileyen İngiltere'yi, Avrupa Birliği içerisinde baskın olan Almanya ve Fransa'nın gittikçe artan hegemonyası iyice tedirgin etmiştir. Birliğin küresel ekonomideki öneminin azalması, 2008 küresel ekonomik krizi yüzünden kırılan ekonomilerin gerilemesi (Esen ve Şekeroğlu, 2017: 275) ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyüme oranlarının azalması, İngiltere'nin ikili ticaret anlaşmaları yapmasının önünü kapatmıştır. Aynı zamanda AB'nin üretim düzeyinin düşmesi dolayısıyla Almanya'ya bağımlı bir üretimin gerçekleşmesi de İngiltere'yi rahatsız ederek ayrılığa sürüklemiştir (Tüysüzoğlu, 2013). Bunların yanı sıra Avrupa Birliği'nin entegrasyonu kapsamında gerçekleşen genişleme süreçleriyle milyonlarca göçmene ev sahipliği yapan Almanya, Fransa gibi İngiltere'ye de olan göç artmış ve ülkede nüfusun artması çalışan ücretlerinin düşmesine neden olurken halk da dolaylı olarak ekonomik zarara uğramıştır. Dolayısıyla dünyanın en büyük finans merkezlerinden olan Londra'ya, güçlü ekonomiye ve askeri güce sahip olan İngiltere, Avrupa Birliği için önemli bir üye olsa da ulusal öncelikleri nedeniyle ayrılmayı uygun görmüştür. Böylesi güçlü bir ülkenin birlikten ayrılması hem Avrupa Birliği için hem de üye ülkeler için birtakım zorluklar yaşanmasına neden olabilecek niteliktedir.

Eluere ve Martin (2016) yaptıkları çalışmada, tüm Avrupa Birliği ülkeleri gibi Fransa'nın da Brexit'ten olumsuz etkileneceğini ifade etmektedirler. İlk olarak iş ortamlarında ve Fransa GSYİH'nda düşüşlerin yaşanacağını, orta vadede ihracatta ve yabancı ülkelere yatırımların yavaşlamasıyla birlikte ekonomik büyümenin de olumsuz yönde etkileneceğini belirtmişlerdir (Gökçenoğlu ve Türko, 2018: 144).

Avrupa'nın en büyük ekonomisine sahip olan Almanya'nın Brexit'ten etkilenmesi de Fransa gibi kaçınılmazdır. Velthuijsen ve Bernard (2016: 1) ve Velthuijsen, Kramer ve Yıldırım (2018: 8) çalışmalarında, Alman ihracatının, ithalatından daha fazla etkileneceğini belirtmiştir. Kolev, Matthes, Busch, (2016) çalışmalarında, Almanya ile İngiltere arasındaki ticari ilişkileri inceleyerek, Sterlin'in Euro karşısındaki %10'luk değer kaybı neticesinde, İngiltere'nin Almanya'ya ihracatında %6, ithalatında ise %3,5 düşüş yaşadığı sonucuna ulaşmışlardır (Koley et al., 2016). Bu nedenle son dönemde Brexit benzeri Frexit gibi kopuşların olasılıkları tartışılmaya başlanmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği bünyesindeki büyük devletlerin yanı sıra küçük devletlerin de olumsuz etkilenmesi kaçınılmaz olabilecektir.

Brexit sonrası İngiltere'nin durumuna bakıldığında ise, İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılmasına neden olan konular üzerinde reform çalışmaları yaptığı görülmektedir. Bu bağlamda Avrupa Birliği'nin gerçekleştirdiği entegrasyonlar sonucunda her geçen gün sayısı artan göçmen nüfusundan şikâyetçi olan İngiltere'nin sınırı daha güvenli hale getirmek adına tasarladığı yeni planını tüm uluslararası kamuoyuna duyurmuştur. Birleşik Krallık İçişleri Bakanı Priti Patel'in yaptığı açıklamaya göre; ülkeye giriş ve çıkışları daha sağlıklı bir şekilde kontrol edebilmek ve güvenlik zafiyeti oluşturmamak adına ziyaretçilerin ülkeye seyahat etmeden önce çevrimiçi bir form dolduracakları ve gerekli güvenlik kontrollerinin ardından izin verilmesi halinde ülkeye giriş yapabileceklerini öngören bir Elektronik Seyahat İzni (ETA) planını uygulamaya koyacaklarını ilan etmişlerdir (Euronews, 2021).

Avrupa Birliği vatandaşlarının İngiltere'ye vizesiz seyahat etmelerinin Brexit'ten sonra da devam edeceği karara bağlanmıştı. Ancak İngiliz hükümetinin yayınladığı verilerde, 2021'in ilk çeyreğinde 3 bin 294 AB vatandaşının İngiltere'ye girişinin engellendiği görülmektedir. Bu sayının önemini bir önceki yılın kabul edilmeyen AB vatandaşı sayısının 500'den az olmasıyla kıyasladığımızda algılamak mümkündür (Euronews, 2021).

Göçmen ve sınır güvenliği konusu dışında İngiltere'nin Birlik dâhilindeyken muzdarip olduğu konulardan birisi de ekonomiydi. Dünyanın en büyük finans merkezlerinden birine sahip olan İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılmasının Birliğe ve üye ülkelere ekonomik kayıp yaşatacağı öngörülürken Brexit sonrası ekonomik kaybın İngiltere'ye de pahalıya mal olduğu görülmektedir. Şöyle ki İngiltere'de 440'tan fazla firmanın Brexit'e yanıt olarak Avrupa Birliği ülkelerine 1.2 trilyon Euro değerinde varlığı aktardığı belirtilmektedir (Euronews, 2021).

Ticari açıdan bakıldığında ise Brexit sonrası İngiltere, Avrupa Birliği üyesiyken tarafı olduğu Gümrük Birliği'nden de çıkmış oldu. Gümrük Birliği, taraf ülkeler arasında yapılan ticarete vergilerde muafiyetlerin olduğu, malların serbestçe dolaştığı, taraf ülkelerle birlikte tek bir gümrük alanı imkânı sağlayan uygulama alanıyken İngiltere'nin bu alandan çıkmasının ciddi bir ticari külfete neden olacağı bekleniyordu. Ancak İngiltere, Avrupa Birliği ile 'Ticaret ve İş birliği Anlaşması' yapıp yeni bir serbest ticaret anlaşması imzalayarak gümrük vergisiz ve kotasız ticaret yapma konusunda mutabakata varmıştır. Avrupa Birliği'ne üye olmayıp Gümrük Birliği'ne üye olan Türkiye de İngiltere ile serbest ticaret anlaşması imzalayarak oluşacak olan vergi yükünü ve mali kaybı önleyebilmiştir.

2. Mülteci Sorunu

a- Suriyeli göçü: 1990'lı yıllarda Orta ve Doğu Avrupa'dan gelen yoğun göçe maruz kalan Avrupa Birliği ülkeleri, 2000'li yıllardan itibaren Ortadoğu'daki istikrarsızlıktan dolayı bu bölgeden göç almaktadır. Arap Baharı'nın sonuçlarından olan ve 2011 yılında Suriye'de meydana gelen iç savaş sonucu bölgedeki pek çok Suriye vatandaşı topraklarından göç etmek zorunda kalmıştır. Göç edenlerin konum itibarıyla sığınacakları ya da transit geçiş yapabilecekleri yerlerin başında Türkiye gelmekteydi. Mevcut konumu ve toplumsal misafirperver tavrı nedeniyle dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunda olan Türkiye'de 4 milyona yakın Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Bu durum ulusal yapıda her ne kadar olumsuz bir tablo çizse de Türkiye'nin dünya kamuoyunda söz sahibi olmasında elini güçlendiren bir koz olarak nitelendirilebilir. Türkiye'ye gelen Suriyelilerin yaşam standartlarını yüksek tutmak adına gitmek istedikleri ve bunun için çeşitli yollara başvurdukları ikinci durak Avrupa ülkeleri olmaktadır. Aslında Suriyeli mülteciler başlangıçta Türkiye'yi "transit ülke" olarak görmekteydi. Fakat süreç içerisinde Avrupa ülkelerinin sert ve sığınmacı kabul etmeyen tavırları nedeniyle Suriyeli sığınmacılar Türkiye'yi "hedef ülke" olarak görmeye başlamışlardır. Bu durum Türk toplumunun başlangıçtaki misafirperver tavrının dönüşümüne neden olmuştur.

Türkiye'ye gelen mülteciler, Avrupa Birliği sınırlarına deniz veya karayolundan olmak suretiyle Yunanistan'a geçiş yapmışlardır. Yunanistan mültecilerle ilgili kayıt tutmamış ve bu durum da mültecilerin Sırbistan üzerinden Macaristan'a doğru ilerlemelerine yol açmıştır. Yunanistan'ın kayıt tutup tutmaması Dublin kuralları uyarınca çok önemlidir. Çünkü Avrupa Birliği ülkelerine politik iltica talebinde bulunanların standart prosedür işlemlerine başlamadan önce talepte bulunan kişinin daha önce herhangi bir Avrupa Birliği ülkesine bu tarz bir talepte bulunup bulunmadığı araştırılacak, eğer iltica talebi, parmak izi, kayıtlı dosya gibi bir şey tespit edilirse talepte bulunan kişiye işlem uygulanmayıp daha önce hakkında işlem yapan Avrupa Birliği ülkesine gönderilecektir (Saliji, 2018: 22).

Yunanistan'ın kuralları uygulamaması üzerine mülteci akınının Macaristan'a doğru yönelmesi ile 7 Temmuz 2015'te Macaristan, Sırbistan sınırına dikenli tel çekme kararı almıştır. Ancak bu zamana kadar mülteci krizi konusunda hazırlık yapmayan Avrupa Birliği, soruna çözüm olarak basit bir yol izleyerek bu konuda şikayetçi olan Macaristan'ın üzerine gitmiştir. Mülteciler konusunda Macaristan'ın kayıt tutması gerektiği ve dikenli tel uygulamasının aşırılığı üzerine vurgu yapmışlardır. 30 Ağustos 2015'te Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius dikenli tel uygulamasını, "hayvanlar için bile duvarlar inşa etmek kabul edilebilir

değil” şeklinde eleştirerek Macaristan’ı Avrupa ortak değerlerine uymaya çağırmıştır. Macaristan Dışişleri ve Dış Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Levente Magyar bu açıklamaların kabul edilemez olduğunu belirterek bir süre önce Fransa’nın da İngiltere sınırı yakınlarında çok daha büyük bir duvar ördüğünü hatırlatmıştır (AA Haber Ajansı, 2015). Yunanistan’ın ortaya çıkardığı sorunun kefareti Macaristan’ın ödediği mülteci sorununda Avrupa Birliği’nin bir diğer yanlış politikası da Türkiye’ye yönelik olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında yasadışı yollarla Türkiye’den Avrupa Birliği’ne ya da Avrupa Birliği’nden Türkiye’ye giriş yapan göçmenlerin iadesi hususunda 16.12.2013 tarihinde Geri Kabul Antlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi için 01.10.2017 tarihi belirlenmiştir. Ancak 2015 yılının ortalarından itibaren düzensiz göçlerin Avrupa’da yoğunlaşmasıyla iki tarafın takvimde değişikliğe gitmesi gerektiğini kararlaştırmıştır (Demir, & Soyupek, 2015: 32). Bu suretle Türkiye ile Avrupa Birliği 18 Mart 2016’da tekrar bir araya gelmiş ve bu tarihli zirvede yeni bildiri yayınlanmıştır (Ekinci, 2016: 18). Bu bildiri çerçevesinde Türkiye’ye Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak 3 milyar Euro yardım yapılacağı taahhüt edilmiştir (T.C. AB Bakanlığı, 2016: madde 6). Antlaşmadan sonra süreci hızlandırmaya yönelik olarak Avrupa Birliği tarafından mültecilerin ihtiyaçlarının finanse edilmesi için Ortak Eylem Planı uygulamaya konmuştur. Yapılan mutabakatların bir diğer özelliği de Türk vatandaşlarına Schengen vizesi uygulamasının kaldırılması konusudur (T.C. AB Bakanlığı, 2016: madde 5). 16 Aralık 2013’te AB ile Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması’nın yanı sıra Vize Serbestisi Diyaloğu’na ilişkin Mutabakat Zaptı imzalanmış ve böylece AB ile Vize Serbestisi Diyaloğu resmen başlatılmıştır (T.C. AB Bakanlığı, 2015: 1). Vize serbestisinin gerçekleşmesi için 72 kriter belirlenmiştir. 8 Aralık 2018 tarihinde 72 kriterden karşılanması gereken 6 kriter kaldığı ve diyaloğun devam ettiği görülmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020: 1).

Avrupa Birliği’nin motor gücü olarak görülen Almanya bu doğrultuda 2015 yılı sonuna kadar 800 bin mülteci beklediğini ve bu kişileri kabul edeceğini açıklamasına rağmen kısa bir süre sonra Almanya İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere’nin “Kapasitemizin üst sınırına ulaştık” açıklamasıyla Birliğin yanlış politikalarıyla paralel bir tavır sergilemiştir. Bununla yetinmeyen Almanya bir süre de Schengen Anlaşması’nı askıya aldığını duyurmuştur. Macaristan’ın mülteci krizine karşı aldığı tedbirleri eleştiren ülkelerden biri olan Almanya’nın Macaristan benzeri reaksiyonlar göstermesine ithafen Macaristan Başbakanı Viktor Orban “Almanya’nın kararını büyük anlayışla karşılıyor, tam dayanışma sunuyoruz” şeklinde bir

açıklama yaparak kendi politikalarının haklılığını gözler önüne sermiştir (akradyo.net, 2015). Macaristan'a karşı tavır alan Fransa da Almanya'nın aldığı kararı destekleyerek Birlik içindeki büyük devletlerin birbirini desteklediklerini göstermiştir. Dolayısıyla mülteci kriziyle birlikte Birlik içindeki küçük devletlerin endişelerinin temeli olan büyük-küçük devlet ayrımı da net olarak ortaya çıkmıştır (Milliyet, 2015).

b- Afgan Göçü: 1979 yılının Aralık ayında SSCB'nin Afganistan'ı işgali başlamış ve SSCB'nin ülkeden ayrılması 10 yıl sürmüştür. Bu geçen süre zarfında Kızıl Ordu'ya karşı savaştan 'mücahitler'in içinden bir grup (Taliban) topraklarının kurtulmasının ardından ülkede şeriat rejimi kurulmuştur. 11 Eylül 2001'de ABD'ye El Kaide tarafından yapılan saldırılar ardından ABD, El Kaide mensuplarını barındıran ve iade etmeyen Afganistan'a savaş açarak Taliban'ı devirmiştir. Taliban yönetimden ayrılmış gözükse de yıllarca bölgede faaliyetlerine devam etmiş ve bazı önemli kentler dışında neredeyse tüm bölgeyi hâkimiyetinde tutmuştur (Köçer, 2019: 379). Son olarak Ağustos 2021'de başkent Kabil'i de ele geçiren Taliban yönetimi tekrar devraldığını duyurmuştur.

Radikal İslamcı ve silahlı örgüt olan Taliban'ın çağ dışı uygulamalarını ve yaşattığı şiddeti daha önceden bilen Taliban karşıtı halk, Taliban'ın Kabil'e ilerlemesi ile birlikte ülkeden göç etmeye başlamış ve istikametleri İran üzerinden Türkiye olurken bu koridorun Avrupa'ya uzanacağı düşünülmektedir. 4 milyon Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, bölgede istikrarın sağlanması gerektiğini belirtirken Yunanistan Göç Bakanı Notis Mitaracı de 'Avrupa Birliği'ne gelecek olan mültecilerin için Avrupa'nın kapısı olmayacağız' diyerek pesimist bir tavır sergilemiştir. Açıklamaların yanı sıra Yunanistan, göçmenlerin geçişini engellemek amacıyla Türkiye sınırına 40 kilometrelik çelik duvar inşa ederken (Indepent, 2021), Türkiye de İran ile olan 295 kilometrelik sınırın tamamına duvar örmeye başlamıştır (BBC, 2021).

Avrupa Birliği üyesi olan Almanya, Yunanistan, Avusturya, Danimarka, Hollanda, Belçika'nın hükümetleri ortak yazdıkları mektupta, ülkelere iltica başvurusu yapan ve reddedilen Afganistan vatandaşlarının ülkelere iade edilmesini ve bölgedeki ülkelerle iltica konusunda iş birliği yapılması gerektiğini Avrupa Komisyonu'na sunmuştur.

3. İklim Krizi (Sel ve Orman Yangınları)

Sera gazı ve fosil yakıtların kullanımının artmasıyla oluşan gaz katmanı yeryüzüne vuran güneş ışınlarının geri yansımaya engel olarak sıcaklığın yeryüzünde hapsolmesine neden olmaktadır. Sera gazı ve fosil yakıtlarının başlıca neden olduğu küresel ısınma yeryüzünde

iklim değişikliklerine sebep olarak kimi yerlerde ani bastıran yağış sonucu sel ve taşkınlara neden olurken kimi yerlerde de orman yangınlarına sebep olmaktadır.

Avrupa Birliği de yeryüzü için büyük bir tehdit olan küresel ısınmanın önüne geçebilmek için 24/06/2021’de ilk ‘iklim yasası’ nı onaylamıştır (Euronews, 2021). Yasa gereği Avrupa Birliği, gelecek yıllar için fosil yakıtları ve emisyonu azaltmak adına hedefler belirlemiş, fosil yakıtlı araçların yerini elektrikli araçların alması gerektiğini belirtmiş ve gerçekleşecek dönüşüm sonrası artan maliyetlerin müşteriye yansıtacağını göz önüne alarak düşük gelirli hanelere yardım için ‘Sosyal İklim Fonu’ kuracağını açıklamıştır.

Avrupa Parlamentosu’nda iklim krizi adına çalışmalar yapılırken Almanya ve Belçika’da yaşanan sel felaketinde en az 190 kişinin yaşamını yitirdiği belirtilirken yaşanan afetin Batı Avrupa’daki son 20 yılın en büyük sel felaketi olduğu kayıtlara geçmiştir. Keza Türkiye’de Kastamonu, Bartın ve Sinop’un dahil olduğu üç ilde yaşanan sel sonucu 77 kişi yaşamını yitirmiştir. Sel felaketlerinin yanı sıra insanlar sıcak hava sebebiyle Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerde, Sibirya’da, Avustralya’da, Amerika’da aylarca söndürülmeyen orman yangınlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Yaşanan orman yangınları sonucunda Avrupa Birliği Komisyonu, ülkelere gelen yardım çağrıları üzerine Türkiye’ye 3 (Hırvatistan’dan 1, İspanya’dan 2), İtalya’ya 4 yangın söndürme uçağı, Yunanistan’a 19 itfaiye aracı ve 56 itfaiye eri (Almanya’dan) göndermiştir.

4. Covid-19 Pandemisi

2019 yılının sonlarında Çin’de ortaya çıkan Koronavirüs kısa sürede dünyanın dört bir tarafına yayılmış ve Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation/WHO) tarafından pandemi ilan edilmiştir. İlan edilen Covid-19 pandemisi sonrası toplumun her bir bireyinden devletlere ve hatta Avrupa Birliği gibi devletlerin oluşturdukları yapılara kadar etkisi görülmüştür. Devletler kendi sağlık sistemlerini kullanarak pandemiye karşı önlem almaya çalışmışlardır.

Avrupa Birliği’ne üye devletler de pandemiye karşı kendi inisiyatifleri ile hareket etmiştir. Bu yüzden pandeminin Avrupa Birliği’ne etkisi ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. Ancak beklenmedik pandemi ilanı sonrası çoğu devlet hazırlıksız yakalanmış ve krizi yönetme konusunda zorlanmışlardır. Avrupa Birliği ülkelerinin ulusal düzeyde sağlık konusunda bu tarz bir tehlike beklemedikleri açıktır. Böyle bir beklenti içinde olmayan ve ulusal olarak hazır bulunmayan ülkeler Avrupa Birliği bünyesinde de bir hazırlık yapmamışlardır. Öyle ki Avrupa Birliği, pandemi ile ilgili tıbbi stok oluşturmaya Dünya Sağlık Örgütü’nün pandemi

ilanından sonra başlamıştır. Önceden bir hazırlık yapılmadığı için Avrupa Birliği'nin yasal olarak bir sorumluluğu da bulunmamaktadır. Sadece Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın (Treaty on the Functioning of the European Union/TFEU) 168. maddesi uyarınca, Avrupa Birliği'nin rolü üye devletlerin politikalarını tamamlamakla birlikte izleme, erken bildirim ve ciddi sınır ötesi sağlık riskleriyle mücadele için sorumluluk almaktır. Bu bağlamda, üye devletlerin bu konuda politika ve programlarını kendileri koordine etmeleri gerekmektedir (Rakt ve Christl, 2020). Dolayısıyla ekonomik ve parasal birlik üzerine kurulan Avrupa Birliği'nin yetkisi sadece bu konular üzerinedir. Sağlıkla ilgili Birliğe ekonomide olduğu gibi yetki verilmemiş sadece destekleyici olması öngörülmüştür. Ancak Avrupa Birliği ülkeleri pandemi süresince Birliğin yardımına ihtiyaç duymuşlardır. Bu bağlamda pandemi ile mücadele veren Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin liderlerinin söylemleri durumun ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron pandemiye 'savaşta olma durumu' olarak nitelendirmiş, Almanya Başbakanı Angela Merkel ise 'İkinci Dünya Savaşı'ndan bu zamana karşılaşılan en ciddi olay' olarak ifade etmiştir.

Avrupa Birliği, pandemiyle ilgili olarak Sivil Koruma Mekanizmasını aktif hale getirerek ülkelerin sağlık hizmetlerine destekleyici rol oynamaya çalışmıştır. Fakat yeterli olmamıştır. Öyle ki Avrupa Birliği ülkelerinden sağlık yetersizliği nedeniyle en çok zararı yüksek can kayıplarıyla pandeminin başında İtalya vermiştir. İtalya, Avrupa Birliği Sivil Koruma Mekanizması'na durumu bildirerek sağlık ekipmanları konusunda yardım istemiş ancak cevap alamamıştır. İtalya'nın beklediği yardım diğer birlik üyesi devletler yerine Çin ve Rusya'dan gelmiştir. Bu durum, Birliğin hazırlıksız, yetersiz ve dayanışmadan yoksunluğunun kanıtı niteliğindedir.

Avrupa Birliği, ekonomik bir birlik olması itibarıyla ülkeler arasındaki ticareti ve geçişleri engelleyecek sınırlamaları kaldırmış olsa da pandemi sürecinde ülkeler ulaşım yollarını kapatmış ülkelere giriş çıkışları yasaklamış, sağlık ekipmanları konusundaki yetersizlikleri nedeniyle belli ürünlere ihraç yasakları getirmiştir. Dolayısıyla Birliğin amacı olan ekonomik, ticari ve bireysel seyahatler konusundaki tüm uygulamalar işlevselliğini yitirmiştir.

Sonuç

Avrupa Birliği kuruluğu sonrasında büyük bir ivmeyle gelişim ve yükseliş göstermiştir. Fakat son dönemde özellikle Brexit, mülteci krizi ve Covid-19 pandemisi etkisiyle önemli bir gerileme yaşamıştır. Bu sürecin Avrupa Birliği için önemli bir sınav olduğu ve bu sınavdan kaldığı açıkça ifade edilebilir. Bunun 3 temel göstergesi ve aynı zamanda nedeni çalışmanın temel araştırma konusudur.

Araştırmanın 3 faktör temelindeki sonuçlarını değerlendirdiğimizde ilk olarak Avrupa Birliği'nde Brexit'in yaşanmasıyla birlikte uluslararası alanda gözlerin Birlik içinde yaşanan problemlere yöneldiğini söylemek mümkündür. Almanya ve Fransa'nın birlik içinde hegemonyasının artması, ekonominin kırılgan yapıya sahip olması Avrupa Birliği'nin cazibesini zedelemiştir. İkinci olarak mülteci krizinde başta Macaristan'ın yalnız bırakılması, diğer ülkelerin konuyla ilgili bencil davranmaları, olayın uluslararası arenada gündem olmadan müdahalede bulunulmaması Birliğin işler zora girmeden sorumluluk almadığını göstermektedir. Son olarak Covid-19 krizinde de benzer şekilde Birlik, ülkelerin sorunlarını kendilerinin halletmesini beklemiş ve müdahale etme konusunda acele etmemiştir. Birlik ülkelerinin de Avrupa Birliği kurumsal yapısında olduğu gibi sorumsuz davranarak acil müdahale ve sağlık konusunda yasal zeminde oluşan boşlukları önceden doldurmadıkları ortaya çıkmıştır.

Çalışma çerçevesinde Brexit, mülteci sorunu ve Covid-19 faktörlerinin Avrupa Birliği'nin gelişimine etkileri ilişkisel araştırma metoduyla incelenmiştir. Bu üç faktörün hepsinin de Avrupa Birliği'nin gelişimine olumsuz etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç aynı zamanda Avrupa Birliği'nin içinde bulunduğu durumun (gelişim probleminin) nedenselliğinin de önemli bir parçasını teşkil etmektedir.

Kaynakça

- AA Haber Ajansı (2015). “Fransa ile Macaristan Arasında ‘Duvar’ Krizi”. 31 Ağustos, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-ile-macaristan-arasinda-duvar-krizi/15687> (15.05.2021).
- akradyo.net (2015). “Almanya Çabuk Pes Etti, Şengen’i Askıya Aldı”, 14 Eylül, <http://static.akradyo.net/9708235729,75727,9,Almanya-cabuk-pes-etti-Schengeni-askiya-aldi.aspx> (22.05.2021).
- BBC (2021). “Van Valisi Bilmez: 295 Kilometrelik İran Sınırının Tamamına Duvar Örülecek”, 27 Temmuz, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57986643> (18.08.2021).
- Demir, O. Ö., & Soyupek, Y. (2015). Mülteci krizi denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, çıkarlar ve kaygılar. *Göç Çalışmaları Merkezi, Global Politika ve Strateji Yayınları*.
- Ekinci, U. M. (2016). Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, I. Baskı, Ankara.
- Eluere, M. and Martin, L. (2016). “FRANCE – How will Brexit Impact the French Economy?”. *Group Economic Research, Prospects*, 16(178). 30 June.
- Esen, E. ve Şekeroğlu, D. (2017). Brexit - Elveda Avrupa: İngiltere'nin AB'den Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Fırsatlar ve Tehditler, Ekim. Siyasal Kitabevi Ankara. ISBN: 978-605-9221-65-8
- Euronews.com (2021). “Avrupa Parlamentosu, AB’nin İlk Bağlayıcı ‘İklim Yasasını’ Onayladı.”, 25 Haziran, <https://tr.euronews.com/2021/06/25/avrupa-parlamentosu-ab-nin-ilk-baglay-c-iklim-yasas-n-onaylad> (17.08.2021).
- Euronews.com (2021). “İngiltere, AB Vatandaşları Ve Yabancı Turistler İçin Yeni Güvenlik Planını Duyurdu” 25 Mayıs, <https://tr.euronews.com/2021/05/25/ingiltere-ab-vatandaslar-ve-yabanc-turistler-icin-yeni-guvenlik-plan-n-duyurdu> (16.08.2021).
- Euronews.com (2021). “Brexit Sonrası Binlerce AB Vatandaşı İngiltere Sınırından Geri Çevrildi”, 29 Mayıs, <https://tr.euronews.com/2021/05/29/brexit-sonras-binlerce-ab-vatandas-ingiltere-s-n-r-ndan-geri-cevrildi> (16.08.2021).

Euronews.com (2021). “Brexit, 1.2 Trilyon Euro'luk İngiltere Varlığının AB'ye Geçişine Yol Açtı”, 17 Nisan, <https://tr.euronews.com/2021/04/17/brexit-1-2-trilyon-euro-luk-ingiltere-varlig-n-n-ab-ye-gecisine-yol-act> (16.08.2021).

Gökçenoğlu, S. ve Türko, E. S. (2018). “AB Tarihinde Bir Geri Adım: Brexit”. *IV. International Caucasus-Central Asia Foreign Trade And Logistics Congress*. September, 7-8, Didim/AYDIN, ss. 138-148.

Indepent (2021). “Yunanistan'dan Türkiye Sınırına 40 km Çelik Duvar”, 14 Ağustos, <https://www.indyurk.com/node/399166/d%C3%BCnya/yunanistandan-t%C3%BCrkiye-s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1na-40-km-%C3%A7elik-duvar> (18.08.2021).

Kolev, G., Matthes J., Busch, B. (2016). “Brexit impacts on Germany?”. *IW-Kurzbericht No. 71*. 25th October, <https://www.iwkoeln.de/en/studies/galina-kolev-juergen-matthes-berthold-busch-brexit-impacts-on-germany-305825.html> (22.05.2021).

Köçer, M. (2019). Afganistan'da Taliban Sonrası Sosyal Değişim. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46), 369-381.

Milliyet (2015). “Schengen'de Domino Etkisi”, 14 Eylül, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/schengen-de-domino-etkisi-211754522.09.2015> (23.05.2021).

Rakt, E. and Christl, F. (2020). Covid-19 pandemic shows how fragile the EU is. *Heinrich Böll Stiftung*. 7 April, <https://tr.boell.org/en/2020/03/31/covid-19-pandemic-shows-how-fragile-eu> (22.05.2021).

Saliji T. (2018). ‘Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye Örneği’, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

T.C. AB Bakanlığı (2015). Türkiye-AB Vize Serbestisi Diyalogu, <https://www.ab.gov.tr/files/stib/TR-ABVizeSerbestisi.pdf>

T.C. AB Bakanlığı (2016). “18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-AB Zirve Bildirgesi”, Brüksel, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf (20.06.2021).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı (2020). “AB ile Yürütülen Vize Serbestisi Diyalogu”, https://www.ab.gov.tr/ab-ile-yurutulen-vize-serbestisi-diyalogu_51819.html (22.05.2021).

Tüysüzoğlu, G. (2013). “İngiltere AB’den Kopuyor Mu?”. *Uluslararası Politika Akademisi*.
<http://politikaakademisi.org/2013/01/31/ingiltere-abden-kopuyor-mu/> (22.05.2021).

Velthuijsen, J. W. and Bernard, L. (2016). “Brexit Monitor the İmpact of Brexit on (Global) Trade”. PwC.

Velthuijsen, J. W., Kramer, G. and Yıldırım, B. (2018). “European Economic Outlook 2018-2022”. PwC.